

Dědictví hraběte Kolowrata

V zemích Koruny české zanechal starý šlechtický rod Kolowratů výrazné stopy a po staletí spoluvytvářel jejich historii. První písemně doložená zmínka o něm pochází z konce třináctého století a dvě století nato patřil k nejrozvětvenějším rodům v Čechách. Svoje erbovní heslo *Věrně a stále* brali jeho členové do důsledku a zachovávali věrnost panovníkovi a křesťanské víře. Ctili tradice i společenská pravidla a po letitých zkušenostech nabyli přesvědčení, že není dobře míchat modrou krev s krví občanskou, plebejskou. Dokonce v té věci svolali v roce 1629 rodinnou radu, na níž se sešli zástupci čtyř tehdejších rodinných větví – Libštejnské, Novohradské, Krakowské a Bezručické – a usnesli se takto: pokud by si někdo z kolowratského rodu vzal za manželku ženu, která by nepocházela z dobře známého panského či rytířského rodu, jejich děti nebudou přijaty za členy rodu, nesmí užívat rodového erbů ani jména Kolowrat a ztrácejí nárok na dědictví či odkaz od osob kolowratského rodu.

Ve snaze dodat svému usnesení patřičnou vážnost poslali je ke schválení dvorské komoře. Císař Ferdinand II. rodinný

edikt o pět let později skutečně potvrdil a příslušný císařský úřad jej zaregistroval.

Dnes to může znít překvapivě, ale usnesení se v praxi skutečně dodržovalo a během následujících víc než dvou set let bylo jen dvakrát porušeno. Teprve dvacáté století obrátilo podobné normativy naruby.

Když se v roce 1929 ženil Jindřich Kolowrat, také dodržel rodinnou tradici – aspoň tehdy – a vybral si za manželku krásnou devětadvacetiletou ruskou kněžnu Sofii Nikolajevnu Trubeckou. Dost možná, že se k tomu rozhodl převážně ze soucitu, neboť Sofie byla manželkou jeho nejstaršího bratra Alexandra, který dva roky předtím zemřel, každopádně toho nikdy nepřestal litovat. Brzy po svatbě totiž zjistil, že Sofie je neplodná. Zapřela mu, že nemůže mít děti, ačkoliv o tom dobře věděla, a navíc, což ho popuzovalo, svalovala vinu na něho.

Dostal se do nezáviděníhodné situace. Rozvod si nepřál, ze zásady jej odmítal, ale děti chtěl mít za každou cenu. I kdyby byly nemanželské. Cítil velkou zodpovědnost za zachování rodu, pokládal to za nejdůležitější věc na světě vůbec. Jako těžký mrak na něm leželo vědomí, že jeho tři bratři zemřeli a on tu zůstal jediný, takže v tom nesmí selhat. Alexander, známý automobilový závodník, šampion vrchařských soutěží, vždycky dával přednost autům před zájmem o potomky, druhý bratr, který se také jmenoval Jindřich, zemřel v necelých dvou letech a Bedřich v sedmadvaceti v důsledku zranění z války – stejně jako Alexander zůstal bezdětný.

Vyřešil situaci po svém. Když jedno odpoledne uviděl v Praze u Národního divadla nastupovat do tramvaje mladou půvabnou dívku, překypující zdravím, která jej na první pohled okouzila, uvědomil si, že to je osudové setkání. Příležitost, jakou nesmí propást. Přesně tak si představoval matku svých budoucích dětí. Okamžitě za ní naskočil do vozu, pokusil se s ní seznámit, ale jeho snaha nikam nevedla. Proto si počkal, až z tramvaje vystoupí, šel za ní, a když nic jiného,

tak aspoň zjistil, že se jmenuje Marie a bydlí v omšelém domě v Braníku nedaleko Vltavy, kde má její otec řeznický krám. O něco později se tam vydal znovu a pokus o seznámení zopakoval. Mluvil přesvědčivě, byl vtipný, pozorný, milý a nedělal ze sebe honoraci. Přesto trvalo dlouho, než ji přemluvil, aby s ním šla na rande. Dovedl však čekat, byl trpělivý a nakonec dosáhl svého. Stali se z nich milenci, a jak léta běžela, narodily jim čtyři krásné zdravé děti. Nejprve dva kluci, Jindřich a Arnošt, a po nich dvě děvčata, Marie a Eva.

Všechny žily se svou matkou v Braníku a vychovával je především dědeček s babičkou. Těm se milostný vztah jejich dcery s hrabětem příliš nezamlouval, připadalo jim, že velká stavovská nerovnost nebude dělat dobrotu, báli se závisti, nepřejčnosti a zlomyslnosti ostatních. K tomu opravdu docházelo, jenže obvykle ne ze strany aristokratické společnosti, nýbrž od lidí z jejich okolí, z občanské vrstvy. Hrabě svůj vztah k nemanželským dětem a k milence neskrýval, nejezdil za nimi potají, naopak se s nimi chlubil a staral se o ně. Na osobní svobodě se ovšem nenechal omezovat, někdy za nimi přijížděl často, třeba obden, jindy se dlouhé týdny neukázal.

V té době už měl značný majetek, ale svou kariéru začínal docela skromně jako řadový praktikant v bance Bohemia. Byl nejmladší ze sourozenců, proto za jejich života nic nezdědil. V bance se mu nelíbilo, nezůstal tam dlouho a přijal místo v nově vzniklé společnosti Czechomachine, která zastupovala významné české strojírenské firmy, zejména Škodovku, Českomoravskou či podnik Wichterle-Kovářík, v zahraničí, především na Východě. Jezdil do Litvy, Lotyšska, Estonska, Finska i do Ruska a obchodoval s motorovými zemědělskými pluhy a lokomotivami.

V roce 1924 nastoupil v Českomoravské Kolben-Daněk do oddělení exportu a navrhl jim: „Nemusíte mně nic platit, dejte mi jen určité procento z obchodů, které uzavřu.“ S tím souhlasili. Během následujících několika měsíců se mu podařilo sjednat řadu úspěšných obchodních transakcí, za

kteřé by mu podnik měl zaplatit přes půl milionu korun. Nastalo zděšení a při kontrole se potvrdila správnost Kolowratových výpočtů. Finanční expert podniku jen kroutil nevěřičně hlavou. „Jindřichu, to přece nemyslíte vážně. To byste vydělával víc než já! Nač tolik peněz potřebujete? Vždyť máte zámek!“ Správní rada potom Kolowrata jmenovala šéfem exportu a raději mu vypláceli fixní plat v nejvyšší mzdové kategorii.

O rodinný majetek se začal starat teprve po smrti svých starších bratrů. Nebyl zanedbatelný. Jednalo se o zámek a velkostatek v Týnci u Klatov, velkostatek a rozlehlé lesy kolem Přimdy, lovecký zámeček Diana na Tachovsku a starý zámek ve Velkých Dvorcích. Pro někoho jiného by to možná představovalo nekonečnou řadu starostí, ale Jindřich Kolowrat zdědil po předcích z matčiny strany obchodní talent, podnikavost, předvídavost a houževnatost. Mimoto uměl jednat s lidmi, byl pragmatik a snažil se být podnikatelem moderního stylu: svým zaměstnancům, kterých bylo na šest set, platil vyšší mzdy, než určovala kolektivní smlouva, pokládal je za svoje spolupracovníky, nikoliv jen za námezdní síly, poskytoval jim podíl na zisku a ve svých podnicích zavedl funkční sociální systém.

V době, kdy Hitler hrozil útokem na Československo, hrabě koupil luxusní vilu v malé poklidné obci v Podkrkonoší, obklopenou velkou zahradou a lesem, a Marii s dětmi tam přestěhoval. Doufal, že je uchrání válečných hrůz a případného bombardování.

Ten rok zemřela jeho žena Sofie Nikolajevna. Bylo jí teprve osmatřicet let a během cesty do Paříže, kam jela na svatbu svého bratra, měla vážnou autonehodu. Převezli ji do pařížské nemocnice a lékaři u ní zjistili vedle zranění páteře i progresivní leukémii. Odmítla nabízenou operaci a nechala se raději odvézt domů na kolowratský zámek Diana, kde měla klid a soukromí.

Ani po její smrti Marie nenaléhala na otce svých dětí, aby si ji vzal. Od začátku to nechávala na něm. Nedělala mu scény,

Svatba Jindřicha Kolowrata s Marií Klimtovou se konala v kostele sv. Havla v Praze. Byla neokázalá, psal se rok 1942 a doba nepřála rozmařilostem. Novomanželka si dopřála aspoň malý luxus: nechala si ušít kostým ve vyhlášeném módním salonu u Podolské

nehysterčila, nevyčítala. Teprve za heydrichiády, v údobí nejhoršího teroru, kdy nikdo nevěděl, co se stane nikoliv následující týden, ale příští noc, příští hodinu, se Kolowrat rozhodl legalizovat svůj vztah a oženil se s ní. Po čase se jim narodil chlapeček, kterému dali jméno Tomáš.

Marie s dětmi dál žila v poměrném bezpečí ve vile na venkově, zatímco hrabě zůstal u svého navyklého způsobu života a občas za nimi přijížděl. Nepravidelnost jeho návštěv v tomto případě nezpůsobovala četnost obchodních styků, ale nepříznivé válečné okolnosti. Byl upřímný patriot, snažil se pomáhat, jak mohl, a podporoval rodiny obětí koncentračních táborů z finančních fondů, které malá skupina obdobně smýšlejících lidí vedla pod fiktivními německými jmény. Kvůli vlastní bezpečnosti proto tu a tam měnil místo pobytu.

Trosky auta, s nímž jel Jindřich Kolowrat na setkání s Konradem Henleinem, místodržitelem v tzv. Sudetech

Úzkostlivě se snažil nezadat si s nacismem, ale jednou nechybělo mnoho a téměř k tomu došlo. Protože byl známou osobností a patřil mu rozsáhlý majetek v českém pohraničí, pozval ho k sobě na návštěvu vedoucí sudetoněmecké strany a místodržitel v Sudetech Konrad Henlein. Odmítnout takové pozvání by znamenalo podepsat si vlastní ortel. Přitom se Kolowrat chtěl setkání s fanatickým nacistou za každou cenu vyhnout. Navíc se obával, protože schůzku organizoval Henleinův sekretariát, že u ní nebude chybět fotograf a Sudetendeutsche Partei toho využije ke své propagaci. Přemýšlel, co udělat, ale na žádnou pořádnou výmluvu nepřišel. Nezbylo než nasednout do auta a vydat se na cestu.

U Václavského rybníka pod Přimdou, kde se silnice táhne v dlouhé přímce, zpozoroval v dálce v protisměru přijíždět nákladní auto naložené dřevem. Ve chvíli, kdy se měli míjet, jej jakási nevysvětlitelná síla přinutila strhnout volant ke

straně. Z boku narazil v plné rychlosti do nákladáku, vylétl oknem z vozu na travnatou krajnici a zůstal ležet v bezvědomí. Probudil se až v nemocnici ve Weidenu, kam jej převezli. Byl celý zafačovaný, v pravém koleně měl drát a noha mu visela na kladce. Vedle jeho postele stál lékař v bílém plášti a čekal, až se probere z narkózy.

„Bude to dobré, pane hrabě, pokud nevzniknou komplikace, tak se uzdravíte. Měl jste štěstí v neštěstí,“ snažil se ho uklidnit. „Vzpomínáte si, jak ke srážce došlo? Opravdu ne? Možná se vám to nebude líbit, ale podle líčení svědků usuzuji, že se u vás jednalo o podvědomý pokus o sebevraždu. Nejspíš jste to neudělal vědomě, to asi ne, ale v podvědomí jste si to přál. Měl jste pro to nějaký vážný důvod?“ zeptal se a jeho tvář vyjadřovala soucit i pochopení. Pak se k němu naklonil a pošeptal mu: „Buďte klidný. Já si svoje názory nechávám pro sebe.“

Po válce jmenovali Jindřicha Kolowrata vyslancem v Turecku. Odjel tam s manželkou a s dětmi, ale po roce je poslal do Anglie a děti začaly chodit do anglických škol. Když došlo v Československu ke komunistickému převratu, neváhal a okamžitě podal rezignaci. S její stylizací si hlavu příliš nelámal, na diplomata se vyjadřoval až nediplomaticky přímo, vždycky byl zvyklý říkat, co si myslí.

„Vývoj politických poměrů u nás, způsob utváření nové vlády, která již dnes svými metodami zneuctila tradici svobody a demokracie ve smyslu našem, musí u každého slušného člověka vyvolat pocit hnusu a odporu,“ uvedl jako důvod svojí rezignace a skončil slovy: „Vystupuji tudíž ze služeb ministerstva zahraničí na tak dlouho, dokud u nás potrvá komunistická diktatura.“

Sbalil kufry a z Ankary odletěl za manželkou a dětmi do Londýna. Tam o něj reportéři okamžitě projevíli zájem a současně dostal pozvání, aby promluvil na rozhlasové stanici BBC. Vzápětí mu známý telefonoval, že ho doma prohlásili za zrádce, zkonfiskovali mu veškerý majetek a zbavili jej občanských práv.

Koncem března se vydala celá rodina první třídou luxusní lodi *America* do New Yorku. S holýma rukama nepřijížděl, bez prostředků nezůstal. Včas poznal, že ve střední Evropě dojde k politickým změnám, a správně odhadl, jaké budou mít důsledky. Postupně se mu podařilo vyvézt do zahraničí perské koberce, obrazy a další starožitnosti z rodinného majetku a rovněž velice ceněné zlaté americké dolary. Doufal, že jim to jako finanční pojistka na pár let v exilu postačí, než se vrátí nazpět do vlasti. Byl totiž přesvědčen, že komunistický režim bude mít ve střední Evropě jepičí život. V tom se však jako mnoho jiných zmyšlil a pár let se protáhlo na čtyři desítky.

Do Spojených států přijížděl s velkými nadějemi. „Nový svět“ pro něho znamenal symbol svobody, podnikání, prosperity a demokracie. Když loď zakotvila v přístavu, zažil první zklamání. Na břehu na něj nečekal hlouček novinářů s fotoaparáty, o jeho příjezdu se objevila pouze malá zmínka na zadní straně novin, nikoho to nezajímalo.

Ubytovali se v hotelu a ze všeho nejdřív zamířil do renomované pojišťovny. Rozhodl se uzavřít životní pojistku a zabezpečit svoji rodinu pro případ, že by se s ním něco stalo. Úředník pojišťovny o něho nejevil žádný zájem, namítl, že u nich není samozřejmě sjednávat pojištění přímo, obvykle prý se to dělá prostřednictvím pojišťovacího agenta. Ale dobře, dobře, zůstaňte sedět, můžeme udělat výjimku, souhlasil, když viděl, že Kolowrat chce odejít. O jaké částce uvažujete? zeptal se. Představoval bych si tu nejvyšší, řekněme padesát tisíc dolarů, řekl hrabě. Padesát tisíc je příliš mnoho, to by rozhodně nešlo, ne, protestoval úředník a navrhl, že by jej mohl pojistit na pětadvacet tisíc dolarů. Proč by to nešlo? chtěl vědět Kolowrat. No, mám-li být upřímný, pane, ehm... jak jste říkal, že se jmenujete? Tak tedy, mám-li být upřímný, mister Kolowrat, my nemáme s emigranty nejlepší zkušenosti, vysvětloval pojišťovák. Lidé z Evropy po příjezdu do Ameriky často spáchají sebevraždu... Sorry, neberte si to osobně, jenom vám vysvětluju, jak to chodí.

New York je na dohled. Ještě společnou fotografii, než vystoupí na půdu Spojených států. Zleva Eva, Marie, manželé Kolowratovi, Tomáš, Jindřich a Arnošt

A tak se hrabě nechal pojistit na pětadvacet tisíc dolarů. S jednou zásadní podmínkou: pokud by během dvou následujících let spáchal sebevraždu, pojistná smlouva ztrácí platnost. Nechal si oholit knírek, na radu přátel uložil do skříně svůj oblíbený oblek ušitý na míru v Evropě a v jednotkovém obchodě si koupil americkou konfekci. Snažil se přivyknout, trochu se zamerikanizovat, ale leccos mu vadilo, například to, že mu cizí lidé s naprostou samozřejmostí tykali a oslovovali ho žoviálně Henry.

Brzy zjistil, že pro člověka nad padesát let – a on právě padesátku překročil – není snadné sehnat práci podle vlastních představ. Nikdo o něho nestál, nikdo na něho nebral ohledy, měl pocit, že lidi, s nimiž přichází do styku, zajímá jen to, kolik má peněz a kolik by oni mohli při jednání s ním vydělat. S trpkostí vzpomínal na rozdíl, jak byl přijímán, když

přijel jako zástupce Českomoravské a sjednával s Westinghousem International nové podmínky hospodářské smlouvy, a když se teď objevil jako exulant.

Aby těch nepříjemností nebylo málo, dopravní úřad města New Yorku mu odebral za rychlou jízdu a bezohlednost za volantem, jak uvedl ve svém hlášení tamní dopravní inspektor, na tři měsíce řidičský průkaz. Bez auta si připadal ztracený. Mezitím se museli odstěhovat z hotelu, který se pro ně stal neúnosně drahý, a najali si skromný stísněný byt na předměstí.

Přestával si věřit, připadalo mu, že na co sáhne, to se mu nedaří. „Nevím si v poslední době rady a nevím kudy kam,“ napsal manželce do New Yorku z cesty po jihovýchodě Spojených států, kde hledal uplatnění a obchodní možnosti. Rozhodl se totiž podnikat na vlastní pěst a pustil se do několika akcí, vyhlížejících nadějně.

Nejprve dostal výhodnou nabídku na koupi velkého činžovního domu nedaleko Manhattanu, ale z opatrnosti ji odmítl, neboť měl obavy, že v případě nukleární války, která světu tehdy hrozila, bude právě Manhattan při útoku sovětského Ruska první na ráně. K žádné nukleární válce nedošlo a cena domu během několika let astronomicky narostla. Potom koupil pilu, jenže konkurence mu znemožňovala nakupovat dřevo, proto ji raději se ztrátou prodal.

O něco později složil zálohu na koupi farmy s moderním hospodářstvím a mlékárenským zařízením v Marylandu, jeho manželka se synem Arnoštem se tam však odmítli nastěhovat. Vadila jim ta nehostinná krajina, široko daleko žádný strom a nesnesitelné vedro. Smlouvu zrušil a záloha mu propadla. Vymáhal její vrácení soudní cestou, neuspěl a zaplatil hromadu dolarů za soudní výlohy.

Následujícího roku se s rodinou už neradil a v Monsonu ve státě Massachusetts koupil jinou farmu. Tvořilo ji několik set akrů pastvin a polí, asi sto dojnic a malý závod na zpracování mléka. Mělo to ovšem háček: aby mohl koupi realizovat, musel prodat nádherný diadém, vzácný šperk

Jindřich Kolowrat s Ernestem, Marií a Evou před domem v Monsonu, stát Massachusetts

po matce. Nalhával si, že to zvládne, ale přecenal se. Nebyl odborník, nebyl ani dobrý organizátor, lidem příliš věřil, chyběly mu ostré lokty a neměl svědomí vymáhat dluhy od lidí, o nichž byl přesvědčen, že na tom jsou ještě hůř než on. Dělal, co mohl, často zaskočil za někoho v provozu mlékárny nebo u myčky lahví, občas si sedl za volant dodávky a sám rozvážel mléko po okolních usedlostech. Jenže to nestačilo. Časem pochopil, že zaměstnávat příležitostné dělníky, kteří někdy přijdou do práce a jindy ne podle toho, jakou mají zrovna náladu, je něco jiného než mít kolem sebe partu svědomitých, pracovitých zemědělských dělníků a dřevorubců u Klatov nebo u Tachova.

Nezadržitelně se blížil k bankrotu. Naštěstí jej v poslední chvíli zachránila nabídka od konkurence, obchodníka s mlékem ze sousedního Connecticutu, který od něho koupil mlékárnu, auta i zákazníky. To byl pravděpodobně zlomový

bod v jeho americké kariéře. Vyjma obytného domu prodal veškerý majetek a tím se zbavil největších starostí. Blížila se mu šedesátka, na důchod nepomýšlel, do starého železa se ještě necítil a začal se zajímat, co dál.

Měl možnost prodávat porcelán. Jenže když zjistil, že by musel nabízet a vychvalovat mizerné zboží – a on dovedl posoudit, jak má kvalitní porcelán vypadat – bez váhání odmítl. Také se mohl stát obchodním zástupcem podniku, který vyráběl minifony, miniaturní předchůdce magnetofonu. Nabízet je šéfům podniků či obchodů ke špehování vlastních zaměstnanců, což byl hlavní účel těchto nahrávacích zařízení, však pokládal za špinavost a dělat to nechtěl.

Nejlákavější nabídka přišla z míst, odkud to nečekal. Ze CIA, americké Ústřední zpravodajské služby. Generál Bedell Smith mu tehdy řekl: Pane Kolowrat, vy znáte několik řečí a taky dobře znáte situaci ve východní Evropě, kam jste jezdil obchodně. Přestěhujete se do Vídně a budete mít za úkol, pokud naši nabídku ke spolupráci přijmete, sledovat veškeré strategické zboží dovážené za železnou oponu, ať už legálně či ilegálně. Co vy na to? Nemůžete ovšem vystupovat pod svým jménem, to by dost dobře nešlo.

Pracovat pro CIA by se hraběti líbilo, ale změnit si jméno byl nepřekonatelný problém. Jaké jméno by si měl vybrat? Vždyť by to znělo směšně. Generálovi vysvětlil, že je ve Vídni stejně populární jako v Praze. A kdyby se někomu ze svých přátel snažil vysvětlit, že teď se jmenuje Brown a ne Kolowrat, nikdo by mu nevěřil.

O něco později konečně našel to pravé. Začal prodávat exercyly, moderní elektricky poháněné přístroje na zvyšování tělesné kondice, především na posilování svalů. Pedály se točily rychlostí třiceti až devadesáti otáček za minutu, sedadlo se pohybovalo nahoru a dolů, řídítko se dala upravit na tři způsoby a komíhala se dopředu a dozadu. Sám si ten sebetříznivý stroj velice oblíbil a dokázal jej předvádět přes svůj vysoký věk s náležitou bravurou, takže se mu dařilo přesvědčovat o jeho skvělých výhodách i ostatní.

Vyznal se v lidech, obchody mu proto šly skvěle, stal se nejlepším prodávčem kondičních přístrojů ve firmě, která je vyráběla, a vrátilo se mu sebevědomí. Vůbec si ještě nepřipadal starý. Vstával běžně v šest ráno, hodinu strávil cvičením na exercyclu, pak si šel zaplavat na nedalekou pláž, v klidu se nasnídal a jel do práce. Kancelář měl v Bostonu, sto dvacet kilometrů po dálnici tam a sto dvacet zase nazpět. Neměl důvod spěchat, proč také, stejně nabízel zboží až pozdě odpoledne nebo večer, kdy se lidé vraceli z práce domů.

Po příjezdu do Spojených států hrabě projevil snahu angažovat se v politice, ale poměry v emigrantské organizaci ho tak znechutily, že toho nechal. Pouze se utvrdil v názoru, že emigrace učiní z uprchlíků tuláky a zbaví je jejich zvyklostí a snů.

Během let několikrát požádal o československé vízum, ale pokaždé jeho žádost zamítli. Jen jednou se tvářili vstřícně a navrhli mu, že vízum dostane, pokud se vzdá československého občanství a zaplatí do státní kasy poplatek tři tisíce dolarů. To je nehoráznost, rozčílil se. Proč bych za to měl platit? Když jste mně v osmačtyřicátém roce zkonfiskovali majetek, zbavili jste mě současně československého státního občanství. A teď najednou říkáte něco jiného. Mimoto se nehodlám československého občanství vzdát.

Znovu se snažil získat vízum v roce 1989. Tehdy se železná opona rozdělující Západ a Východ začala otřásat v základech a v Evropě se schylovalo k politickým změnám. Na vyřízení sice čekal šest měsíců, ale dočkal se. Poprvé po jednačtyřiceti letech se podíval domů. Nejprve přijel na krátkou návštěvu a o něco později natrvalo. Bylo mu devadesát, předal svůj podnik Exercise Company of New England ve Spojených státech zeťovi a umínil si, že se v Československu znovu pustí do podnikání. Tomáš, který mu byl z jeho tří synů povahově i názorově nejbližší, odešel od rozdělané práce, nechal filmování krásných modelek na Miami Beach na Floridě a odjel s ním.